
TEXTOS

Goethe i la traducció

Màrius Gomis

Resum

En el seu últim període creatiu, Goethe es va interessar molt vivament per les cultures orientals. Fruit d'aquests afanys són les poesies aplegades al *Divan occidental-oriental*. En la segona part d'aquest llibre, les «Notes i assaigs per a la millor comprensió del *Divan occidental-oriental*», Goethe s'ocupa, entre altres temes, de la traducció. Hi fa un repàs de les diferents maneres d'enfocar una traducció i comenta les versions traduïdes de diverses obres, tant orientals com d'altres pertanyents a la tradició europea i germànica. Goethe va expressar en diversos escrits els seus punts de vista respecte a la traducció i en algunes ocasions ell mateix va fer incursions en aquest ofici.

Paraules clau: J.W. Goethe, teoria de la traducció, literatura oriental, Romanticisme.

Abstract

In his last period, Goethe dealt intensively with the oriental cultures. The result of this interest are the poems collected in the *Western-eastern Divan*. In the second part of this book, the «Notes and Essays for a better Understanding of the *Western-eastern Divan*», Goethe deals, among other subjects, with the problems of translating. He goes thought the various ways of tackling a translation and comments on the translated versions of a series of works, both oriental and works belonging to the european and germanic tradition. Goethe expresses in several writings his points of view on traslation and occassionally he made himself forays in this craft.

Key words: J.W. Goethe, theory of translation, Oriental literatures, Romanticism.

El 1814 Goethe comença una segona joventut. Dos fets van contribuir a aquest reviscolament: el primer fou l'aproximació a la poesia oriental; el segon, el viatge que emprengué a les terres del Rin i del Main, el seu país natal. El juny d'aquell any Goethe coneix l'obra de Hafis a partir de la traducció alemanya de Von Hammer. La lectura d'aquest autor li obrí un món ampli i ple de bellesa que posà en marxa un moviment comparable, pel seu ímpetu i felices conseqüències, al que desfermà el seu viatge italià. Goethe celebra aquest periple

cap a unes noves ribes i el qualifica, semblantment a la fugida del profeta de la Meca a Medina, d'hègira. L'altre viatge que el poeta va emprendre significà el retrobament amb la seva pàtria. Una «sanitosa estada en el balneari de Wiesbaden» i les atencions i l'afecte d'uns amics intel·ligents i plens d'enginy produïren en ell una «animació i un increment de l'estat de felicitat». La coneixença de Marianne von Willemer, la muller del banquer de Frankfurt Johann Jakob von Willemer, fou decisiva perquè assolís aquest venturós estat. La composició del *Divan occidental-oriental*, que havia iniciat poc abans de la seva partença, va rebre una insospitada alenada de vigor. Quan a l'any següent féu de nou via cap al sud d'Alemanya i passà unes quantes setmanes a la Gerbermülle, una vil·la vora el Main propietat de Von Willemer, confegí el misteriós diàleg del *Llibre de Suleika*, en què Marianne se li apareix com l'amada de Hafis, el seu model persa.

El *Divan occidental-oriental* està format per dues parts. La primera i substantiva comprèn el conjunt de poemes que donen raó de ser al llibre. Aquests poemes estan agrupats en llibres que palesen la dualitat del mateix esperit del poeta, el qual percep alhora l'individual i l'universal, l'espiritual i el material, el passat i el present, el propi i l'estrany. Cada dos llibres consecutius formen una parella antagònica, contraposada, de manera que, per exemple, el *Llibre de l'amor*, amarat de sensualitat oriental, anirà seguit del *Llibre de les consideracions*, que constitueix un contrapès espiritual; el *Llibre del mal humor*, que traspua una passionalitat vehement, tindrà com a contrapartida que neutralitzi la seva acritud, el *Llibre de les sentències*, espill de serena saviesa pràctica, i el *Llibre de Timur*, que tracta de la política, tindrà com a acompanyant el *Llibre de Zuleika*, consagrat exclusivament a l'amor; al *Llibre de Hafis*, amb un fons del tot personal, respon el *Llibre del cantor*, en què aquest fons apareix ja transmutat en un saber de validesa universal. Conclou la part dedicada a la poesia, Goethe, amb l'ajuda ocasional del professor Kosegarten, escomet l'any 1818 la labor d'ajuntar i ordenar els materials de les «Notes i assaigs per a la millor comprensió del *Divan occidental-oriental*», que constitueix la part més voluminosa de l'obra. L'any següent el *Divan* eixirà a la llum i el poeta encarregarà al seu amic Zelter que «vesteixi» amb música els seus poemes.

L'interès de Goethe per l'Orient es remunta al 1791, quan, de retorn d'Itàlia, entra en contacte amb la literatura oriental a través de Herder, que li féu conèixer la traducció del *Sakuntala*, el drama poètic de l'indi Kalidasa, efectuada pel traductor anglès Foster. Posteriorment començà a interessar-se per la literatura persa, que arribà a terres alemanyes gràcies a les traduccions de Hartmann i de Joseph von Hammer i que li fan descobrir un univers totalment exòtic, diferent del de la literatura occidental.

Aquest interès de Goethe per l'Orient coincideix amb l'interès general que anima el Romanticisme i que, juntament amb Heidelberg, va trobar un dels focus de difusió a Jena, a tocar de Weimar, on exerciren la docència Voss i el professor de llengües orientals Kosegarten. El mateix Goethe va emprendre l'estudi del persa i de l'àrab i es llançà a la laboriosa tasca de traduir literalment l'Alcorà amb el propòsit de desxifrar el seu sentit més profund. Goethe, de fet, exercí

en repetides ocasions de traductor i sovint va expressar els seus punts de vista respecte a aquest ofici. En *Poesia i veritat* parla de les traduccions de la Bíblia i de les obres de Shakespeare i Homer, i en diversos escrits sobre literatura universal es troben comentaris de traduccions de Plató, de poesia índia o sèrbia, i d'obres de Calderón i Dant. En el fragment que reproduïm a continuació l'autor de Weimar expressa els seus punts de vista sobre la manera d'afrontar la traducció d'una obra i fa una valoració de les versions en llengües europees de les obres mestres orientals.

Westöstlicher Divan.
Noten und Abhandlungen.
Übersetzungen
 (J.W. Goethe)

Da nun aber auch der Deutsche durch Übersetzungen aller Art gegen den Orient immer weiter vorrückt, so finden wir uns veranlaßt, etwas swar Bekanntes, doch nie genug zu Wiederholdendes an dieser Stelle beizubringen.

Es gibt dreierlei Arten Übersetzung. Die erste macht uns in unserm eignen Sinne mit dem Auslande bekannt; eine schlicht-prosaische ist hiezu die beste. Denn indem die Prosa alle Eigentümlichkeiten einer jeden Dichtkunst völlig aufhebt und selbst den poetischen Enthusiasmus auf eine allgemeine Wasserebene niederzieht, so leistet sie für den Anfang den größten Dienst, weil sie uns mit dem fremden Vortrefflichen mitten in unserer nationalen Häuslichkeit, in unserem gemeinen Leben überrascht und, ohne daß wir wissen, wie uns geschieht, eine höhere Stimmung verleihend, wahrhaft erbaut. Eine solche Wirkung wird Luthers Bibelübersetzung jederzeit hervorbringen.

Notes i assaigs per a la millor comprensió del *Divan occidental-oriental*¹
 (J.W. Goethe)

El fet que ara també l'alemany s'acosti a l'Orient a través de traduccions de tota mena ens dona peu a exposar en aquest lloc coses que, tot i ser de sobres conegudes, mai no es repetiran prou.

Hí ha tres classes de traduccions. La primera ens fa conèixer l'estranger en uns termes que són els nostres propis; la traducció planera en prosa és, per a tal fi, la millor. La prosa, que suprimeixi totes les particularitats de l'art poètic i en rebaixa l'entusiasme a un nivell general arran de mar ret, al començament, el millor servei, per tal com ens sorprèn amb les meravelles estrangeres al bell mig de la intimitat domèstica nacional, de la nostra vida corrent i, sense saber què ens succeeix, tot conferint-nos un estat d'esperit superior, resulta veritablement edificant. Aquest és l'efecte que sempre produirà la traducció de la Bíblia que féu Luter.

Molt se n'hauria tret només que haguessin traslladat els Nibelungs² a una prosa escaient i l'haguessin imprès

1. GOETHE, J.W., *Westöstlicher Divan*, Insel Verlag, Frankfurt am Main, 1974.
2. Christoph Heinrich Müller va publicar aquest poema èpic medieval el 1782. Aquesta edició no tingué gaire èxit, car l'obra no s'adeia gaire amb l'esperit de la Il·lustració, i, sense cap explicació addicional, el text original resultava força incompreensible. Però el 1807 les coses

Hätte man die Nibelungen gleich in tüchtige Prosa gesetzt und sie zu einem Volksbuche gestempelt, so wäre viel gewonnen worden, und der seltsame, ernste, düstere, grauerliche Rittersinn hätte uns mit seiner vollkommenen kraft angesprochen. Ob dieses jetzt noch rätlich und tunlich sei, werden diejenigen am besten beurteilen, die sich diesen altertümlichen Geschäften entschiedener gewidmet haben.

Eine zweite Epoche folgt hierauf, wo man sich in die Zustände des Auslandes zwar zu versetzen, aber eigentlich nur fremden Sinn sich anzueignen und mit eigenem Sinne wieder darzustellen bemüht ist. Solche Zeit möchte ich im reinsten Wortverstand die parodistische nennen. Meistenteils sind es geistreiche Menschen, die sich zu einem solchen Geschäft berufen fühlen. Die Franzosen bedienen sich dieser Art bei Übersetzung aller poetischen Werke; Beispiele zu Hunderten lassen sich in Delilles Übertragungen finden. Der Franzose, wie er sich fremde Worte mundrecht macht, verfährt auch so mit den Gefühlen, Gedanken, ja den Gegenständen, er fordert durchaus für jede fremde Frucht ein Surrogat, das auf seinem eignen Grund und Boden gewachsen sei.

Wielands Übersetzungen gehören zu dieser Art und Weise; auch er hatte

com a llibre popular, i l'estrany, seriós, llòbrec, esgarrifós sentit cavalleresc que hi batega ens hauria arribat amb tota la seva força. Si tal cosa és aconsellable i factible avui dia ho decidiran millor que ningú els qui s'han dedicat amb més aplicació a aquests negocis antics.

A aquesta època li segueix una segona en la qual, quan penetrem en allò que és estranger, ho fem únicament per apropiari-nos del seu caràcter aliè i mirar de representar-lo segons els termes propis. Aquesta és la fase que, emprant l'accepció més pura de la paraula, jo anomenaria *parodística*. Sovint són persones de gran enginy les qui se senten cridades a aquesta tasca. Els francesos se serveixen d'aquest procediment per a la traducció de qualsevol obra poètica; en les traduccions de Delille³ se'n poden trobar exemples a centenars. El francès, que fa aptes per a la seva llengua paraules estrangeres, procedeix de la mateixa manera amb els sentiments, amb els pensaments, fins i tot amb els objectes, i per a cada fruit exigeix imperiosament un succedani que creixi en el seu terror.

Les traduccions de Wieland⁴ són d'aquesta índole. També ell tenia una percepció i un gust particulars amb els quals s'acostava a l'antiguitat i a l'estranger sempre que el que hi trobés

anaren altrament. El moviment romàntic trobà interès en l'obra i Friedrich Heinrich von der Hagen va publicar una combinació de text original i traducció que mantenia les ressonàncies medievals però que no presentava cap dificultat per al lector. Von der Hagen s'adonà aviat de la incongruència d'aquest procediment i el 1810 publicà el text medieval original.

3. Delille, Jacques (1738-Paris 1813), poeta i traductor francès molt celebrat en el seu temps. Com a poeta va destacar amb les seves obres bucòliques de caràcter didàctic i es va convertir en un destacat representant de l'estil poètic impersonal del neoclassicisme; també va destacar com a traductor de Virgili (*Les geòrgiques*, 1769, *L'Eneida*, 1804), de Milton (*Paradise lost*) i de Pope (*Essay on man*).
4. Wieland va traduir Shakespeare, Horaci (*Epístoles i Sàtires*), Xenofont (*El banquet*), Ciceró.

einen eigentümlichen Verstands —und Geschmacksinn, mit dem er sich dem Altertum, den Auslande nur insofern annäherte, als er seine konvenienz dabei fand. Dieser vorzügliche Mann darf als Repräsentant seiner Zeit angesehen werden; er hat außerordentlich gewirkt, indem gerade das, was ihn anmutete, wie er sich's zueignete und es wieder mitteilte, auch seinen Zeitgenossen angenehm und genießbar begegnete.

Weil man aber weder im Vollkommenen noch Unvollkommenen lange verharren kann, sondern eine Umwandlung nach der andern immerhin erfolgen muß, so erlebten wir den dritten Zeitraum, welcher der höchste and letzte zu nennen ist, derjenige nämlich, wo man die Übersetzung dem Original identisch machen möchte, so daß eins nicht anstatt des andern, sondern an der Stelle des andern gelten solle.

Diese Art erlitt anfangs den größten Widerstand; denn der Übersetzer, der sich fest an sein Original anschließt, gibt mehr oder weniger die Originalität seiner Nation auf, und so entsteht ein Drittes, wozu der Geschmack der Menge sich erst herabzubilden muß.

Der nie genug zu schätzende Voß konnte das Publikum zuerst nicht befriedigen, bis man sich nach und nach in die neue Art hineinhörte, hineinbequemte. Wer nun aber jetzt übersieht, was geschehen ist, welche

fos de la seva conveniència. Aquest home admirable caldria considerar-lo com a representant del seu temps; va aconseguir una tasca extraordinària apropiant-se d'allò que atreia el seu interès i comunicant-ho, al seu torn, d'una manera que resultés plaent i assequible per als seus coetanis.

Com que no és possible perseverar per molt de temps ni en la perfecció ni en la imperfecció, sinó que una transformació ha de seguir indefectiblement l'altra, vam atènyer el tercer període, que és l'últim i més elevat que esmentarem, justament aquell en el qual la traducció voldria fer-se idèntica a l'original, de manera que l'una no tingués validesa per comptes de l'altra, sinó en el seu mateix lloc.

Aquest estil troba al començament les majors dificultats perquè el traductor, en atènyer-se estrictament a l'original, renuncia en major o menor grau a les particularitats de la seva nació, de tal forma que apareix un tercer element per al qual el gust del públic haurà d'anar-se educant.

El Voß⁵, que mai no sabrem valorar prou, no va arribar a satisfer el públic fins que aquest no hi va acostumar l'orella, fins que no hi va penetrar i s'hi va sentir còmode. Quan hom veu en la seva extensió el que ha succeït, quina versatilitat ha arribat als alemanys, quins beneficis retòrics, rítmics, mètrics estan a l'abast del jove enginyós i ple de talent, com se'ns presenten dues, tres vegades, obres en ver-

5. VOSS, Johann Heinrich (1751-1826), va ser professor a Jena i més tard a Heidelberg, on, a causa de les seves tendències classicistes, va entrar en conflicte amb els protagonistes del romanticisme en aqueixa ciutat. Va escriure obres de caràcter bucòlic i èpic servint-se sovint del baix alemany. La contribució principal de Voss foren les seves traduccions d'autors grecs i romans, amb les quals aportà una nova visió de l'antiguitat clàssica. Goethe pensa aquí sobretot en la traducció que Voss féu d'Homer, una traducció molt coneguda llavors i que Goethe estudià detingudament.

Versatilität unter die Deutschen gekommen, welche rhetorische, rhythmische, metrische Vorteile dem geistreich-talentvollen Jüngling zur Hand sind, wie nun Ariost und Tasso, Shakespeare und Calderon als einge-deutschte Fremde uns doppelt und dreifach vorgeführt werden, der darf hoffen, daß die Literargeschichte unbewunden aussprechen werde, wer diesen Weg unter mancherlei Hindernissen zuerst einschlug.

Die von Hammerschen Arbeiten deuten nun auch meistens auf ähnliche Behandlung orientalischer Meisterwerke, bei welchen vorzüglich die Annäherung an äußere Form zu empfehlen ist. Wie unendlich vorteilhafter zeigen sich die Stellen einer Übersetzung des Ferdusi, welche uns genannter Freund geliefert, gegen diejenigen eines Umarbeiters, wovon einiges in den *Fundgruben* zu lesen ist. Diese Art, einen Dichter umzubilden, halten wir für den traurigsten Mißgriff, den ein fleißiger, dem Geschäft übrigen gewachsener Übersetzen tun könnte.

sió alemanya d'autors estrangers com Ariost i Tasso, Shakespeare i Calderón, hom té dret a esperar que la història de la literatura dictaminarà clar i net qui fou el primer a prendre aquest camí encarant-se a tota mena de dificultats.

Els treballs de Von Hammer⁶ apunten en la seva majoria cap a un tractament similar de les obres mestres orientals, per a les quals l'aproximació a la seva forma externa és del tot recomanable. Quin profit més immens no mostren els passatges d'una traducció d'en Ferdusi⁷ —que l'esmentat amic ens proporcionà— en esguard dels d'un refundidor⁸, algunes mostres del qual es poden llegir en les *Fundgruben*. Estimem que aquesta manera de reinterpretar un poeta és un dels errors més llastimosos en què pot incórrer un traductor que, d'altra banda, sempre ha estat diligent i a l'alçada del seu ofici.

Com que en qualsevol literatura aquestes tres èpoques es repeteixen, s'inverteixen i els diferents procedi-

6. Hammer-Purgstall, Joseph Freiherr von (1774-1865), orientalista, poeta i historiador austriac. Estudià llengües orientals a Viena i a partir del 1799 fou ambaixador de l'Imperi alemany a Constantinoble. Amb els seus nombrosos treballs històrics i altres relatius a la història de la literatura (treballs avui utilitzables amb certes reserves) i amb les seves traduccions del turc, el persa i l'àrab, va contribuir decisivament al coneixement a Europa de l'orient musulmà. Les seves traduccions del *Divan de Hafis* van encoratjar Goethe a escriure el seu *Divan occidental-oriental*. Del 1847 al 1849 va ser president de l'Acadèmia de les Ciències de Viena, que es va tornar a constituir per iniciativa seva.
7. Poeta persa nascut cap al 993 de la nostra era. Va aprendre àrab i molt jove es dirigí a Ghazna, on regnava Mahmud, que li va encarregar escriure la història llegendària de Pèrsia, des dels seus orígens fins a la conquesta àrab, i li va prometre una peça d'or per cada vers. Ferdusi va escriure *El llibre dels reis*, el presentà davant del rei, que va ordenar que li donessin una peça de plata per vers. El poeta, que es considerava retribuït mesquinament, va escriure una violenta sàtira contra el rei i es va refugiar en Thus, on va morir en la misèria, al temps que Mahmud, assetjat pels remordiments, li enviava la quantitat pactada. *El llibre dels reis* és tal volta l'obra més important de la literatura persa i es distingeix per la grandesa del conjunt, l'animació, la vida de les escenes i la bellesa del llenguatge. Entre les seves altres obres figuren *El Saliban de Pèrsia* i el divan titulat *Khamsa*.
8. Es refereix a Günther Wahl (1760-1834), orientalista a Halle. Va publicar «Proves d'una traducció de Sah Nameh», dins de *Fundgruben des Orients* ('Tresors de l'Orient').

Da aber bei jeder Literatur jene drei Epochen sich wiederholen, umkehren, ja die Behandlungsarten sich gleichzeitig ausüben lassen, so wäre jetzt eine prosaische Übersetzung des *Schah Nameh* und der Werke des Nisami immer noch am Platz. Man benutzte sie zur überhineilenden, den Hauptsinn aufschließenden Lektür, wir erfreuten uns am Geschichtlichen, Fabelhaften, Ethischen im allgemeinen und vertrauten uns immer näher mit den Gesinnungen und Denkweisen, bis wir uns endlich damit völlig verbrüderern könnten.

Man erinnere sich des entschiedensten Beifalls, den wir Deutschen einer solchen Übersetzung der *Sakuntala*, gezollt, und wir können das Glück, was sie gemacht, gar wohl jener allgemeinen Prosa zuschreiben, in welche das Gedicht aufgelöst worden. Nun aber wär es an der Zeit, uns davon eine Übersetzung der dritten Art zu geben, die den verschiedenen Dialekten, rhythmischen, metrischen und prosaischen Sprachweisen des Originals entspreche und uns dieses Gedicht in seiner ganzen Eigen-

ments fins i tot arriben a practicar-se alhora, una traducció en prosa del *Sah Nameh* i de les obres de Nizami⁹ continuaria sent l'adequada en aquests moments. La seva lectura ens serviria per accedir-hi amb prestesa i desvelar la seva essència, gaudiríem del seu sentit històric i fabulós, del seu sentit ètic en general, i ens familiaritzaríem de més i més a prop amb el seu tarannà i amb la seva mentalitat fins, al capdavall, poder-nos-hi agermanar per complet.

Recordem l'aprovació sense reserves que els alemanys van dispensar al *Sakuntala*¹⁰, i l'èxit que va obtenir el podem atribuir a la prosa corrent en la qual el poema va quedar diluït. Ara, tanmateix, seria l'hora de proveir-nos d'una traducció de la tercera classe que tingués en compte els diferents dialectes, els recursos rítmics, mètrics i prosístics de l'original i que, bo i mantenint tota la singularitat del poema, l'anostrés i ens en fes gaudir de nou. Ara que es troba a París un manuscrit d'aquesta obra eterna, l'alemany resident en aquella ciutat que escometés tal tasca adquiriria als nostres ulls una fama imperible.

9. Poeta persa nascut el 1141. La seva primera obra poètica, en què expressa les seves idees respecte a Déu i els homes, és de caràcter didàctic i es titula *Magatzem de misteris*. El 1180 publicà la seva primera obra mestra de caràcter èpic, *Kosrau i Shirin*, que gira al voltant dels amors d'un rei persa amb una princesa armènia. El 1188 va acabar el seu *divan* o col·lecció de poesies líriques, *Kasides i gaseles*. Gairebé alhora començà el seu segon poema romàntic, *Leila i Majauun*, la història dels amors d'un fill del desert amb la bella Leila. La seva tercera epopeia està inspirada en la història d'Alexandre, es titula *Iskandernama* i està dividida en dues parts. La primera és èpica i descriu les incursions dels russos per Armènia i Pèrsia, suposant que foren rebutjats per Alexandre el Gran, i la segona part, de caràcter didàctic, s'ocupa d'exposar la personalitat del gran conquistador. El seu últim poema titulat *Haft-Païkar* o *Les set belleses*, comprèn set contes narrats per les set favorites viudes d'un príncep persa i va servir de base a Gozzi per escriure *Turandot*, que Schiller adaptà més tard per a l'escena alemanya. Els cinc poemes èpics de Nizami van ser reunits després de la seva mort sota el títol àrab de *Jamsa* ('Quíntuple') o el nom persa de *Panj Ganj* ('Els cinc tresors'), i han servit de model a tots els poetes èpics perses, turcs o indostànics.
10. El poema de Kalidasa fou traduït per Georg Foster, el 1791, i va tenir un gran ressò.

tümlichkeit aufs neue erfreulich und einheimisch machte. Da nun in Paris eine Handschrift dieses ewigen Werkes befindlich, so könnte ein dort hausender Deutscher sich um uns ein unsterblich Verdienst durch solche Arbeit erwerben.

Der englische Übersetzer des Wolkenboten, *Mega Dhuta*, ist gleichfalls aller Ehren wert, denn die erste Bekanntschaft mit einem solchen Werke, macht immer Epoche in unserem Leben. Aber seine Übersetzung ist eigentlich aus der zweiten Epoche, paraphrastisch und suppletorisch, sie schmeichelt durch den fünffüßigen Iambus dem nordöstlichen Ohr und Sinn. Unserm Kosegarten dagegen verdanke ich wenige Verse unmittelbar aus der Ursprache, welche freilich einen ganz andern Aufschluß geben. Überdies hat sich der Engländer Transpositionen der Motive erlaubt, die der geübte ästhetische Blick sogleich entdeckt und mißbilligt.

Warum wir aber die dritte Epoche auch zugleich die letzte genannt, erklären wir noch mit wenigem. Eine Übersetzung, die sich mit dem Original zu identifizieren strebt, nähert sich zuletzt der Interlinearversion und erleichtert höchlich das Verständnis des Originals, hiedurch werden wir an den Grundtext hingeführt, ja getrieben, und so ist denn zuletzt der ganze Zirkel abgeschlossen, in welchem sich die Annäherung des Fremden und Einheimischen, des Bekannten und Unbekannten bewegt.

El traductor anglès¹¹ de l'enviat dels cels *Mega Dhuta* és igualment mereixedor de tots els honors, car el primer exemple amb una obra com aquesta serà sempre una fita memorable en les nostres vides. Però la seva traducció és de la segona època, parafràstica i supletòria, una traducció que gràcies al iambe pentasil·lab afalaga l'oïda i els sentits del nord-oriental. Al nostre Kosegarten¹², en canvi, li atribueixo pocs versos sortits immediatament de l'original, els quals, certament, ens proporcionen tot un altre sentit. D'altra banda, l'anglès s'ha permès algunes transposicions de motius que l'ull experimentat en qüestions estètiques aviat descobreix i reprova.

Per què, tanmateix, ens referim a aquesta tercera època com a l'última, ho explicarem tot seguit amb poques paraules. Una traducció que malda per identificar-se amb l'original s'aproxima al capdavant a la versió interlineal i facilita summament la seva comprensió; d'aquesta manera se'ns porta, gairebé se'ns empeny al text font, i així es tanca el cercle dins el qual es mou allò que ens és estrany i allò que és nostrat, allò que coneixem i allò que desconeixem.

11. El traductor és Horace Hayman Wilson (1786-1860). El 1814 va publicar a Calcuta *The Megha Duta or Cloud messenger. Translated into English verse*.

12. Kosegarten, Johann Gottfried Ludwig (1792-1860). Va estudiar llengües orientals a París i a partir del 1817 fou professor a la Universitat de Jena. Goethe va requerir la seva col·laboració per preparar els estudis del *Divan*.